

Veel eeuwenoude Italiaanse dorpen kampen met een probleem: mensen trekken er weg om zich te gaan vestigen in een grotere stad. In het hele land worden door burgemeesters en particulieren reddingsacties op poten gezet om deze dorpjes nieuw leven in te blazen. 'Ik bood huizen aan voor één euro. De enige spelregel was dat het huis binnen drie jaar opgeknapt moest zijn.'

DORP te koop

Craco, Basilicata

Foto burgemeester: Eveline Rethmeier

Tekst Inger van der Ree

Zet deze maar op,' de gids deelt knalgele helmen uit. 'Er valt wel eens wat naar beneden.' Hij stopt bij een gebouwtje waarvan de voordeur en de ramen zijn verdwenen, je kijkt zo naar binnen. 'Hier zat de bakker, daar werd het brood gebakken.' In het huis iets verderop staan stoelen, een tafel en een kachel. Alledaagse taferelen die erop wijzen dat hier nog niet zo lang geleden gewoon geleefd werd.

HOOPJES CEMENT

'In 1963 werden de bewoners van het dorp Craco geëvacueerd vanwege een dreigende aardverschuiving. De bevolking, op dat moment bestaande uit zo'n tweeduizend inwoners, verkaste naar het lagergelegen Craco Peschiera,' vertelt de gids terwijl hij in de richting van de vallei wijst. Achter hem prijkt de afgebrokkelde bovenkant van een toren, om de top cirkelen kraaien. 'Daarna ging het snel bergafwaarts.' Hij opent een zware deur, een klassiek beschilderd plafond wordt zichtbaar, op de vloer liggen hoopjes cement. 'Nu is het misschien moeilijk voor te stellen, maar dit spookdorp was ooit een plek waar mensen met plezier woonden.'

Craco, gelegen in de provincie Basilicata, is de belichaming van de angst van menig Italiaans burgemeester: een dorp van god en iedereen verlaten, overwoekerd door wilde bloemen en planten. En ook al komen enkele toeristen hier af en toe een kijkje nemen (het half ingestorte dorp werd gebruikt als filmset voor onder andere *The Passion of the Christ*), de enige die hier dagelijks gezien worden zijn de ezels, schapen en paarden die grazen van het onaangetaste gras.

Die angst van de gemeentelijke bestuurders komt dan ook niet uit de lucht vallen: zo'n drieduizend Italiaanse gemeenten stromen momenteel leeg, het statistisch bureau Istat schat het aantal spookdorpjes op zo'n zesduizend. Vanwege aardbevingen, aardverschuivingen of simpelweg omwille van een gebrek aan werk pakken veel (jonge) bewoners hun biezen om zich te vestigen in een grotere stad, of in een ander land.

SPOOKSTADJES

Door heel Italië wordt met particuliere initiatieven – de overheid is vooralsnog niet met een overkoepelende oplossing gekomen – geprobeerd te voorkomen dat nog meer dorpjes eindigen als spookstadjes.

Ook in het Sardijnse Ollolai loopt het inwonertal sterk terug, in een halve eeuw is het inwoneraantal bijna gehalveerd. Burgemeester Efigio Arbau verzoon een ludiek

plan: hij bood huizen aan voor één euro. Iedere geïnteresseerde mocht meedingen, de aanmelddeadline is inmiddels gesloten. 'Ik kreeg mailtjes uit Australië en Amerika, maar ook Italianen lieten hun interesse blijken,' vertelt hij. Er is maar één regel: het huis moet binnen drie jaar opgeknapt worden. Inmiddels zijn er al drie huizen veranderd van een bouwval in een bewoonbaar huis.

'Je ziet het op meer plekken in het land. Ook in de Comune di Ganci op Sicilië en Nulvi op Sardinië wordt met dit soort acties nieuwe bewoners geworven. Ik liep al sinds 2015 met dit idee. Ons

historische centrum moet beschermd worden tegen verval, ik hoop hiermee de leefbaarheid van ons dorp te vergroten,' legt hij uit. De bewoners van zijn dorp vonden het eerst maar een opmerkelijk plan. Toch is het gros er volgens Arbau zeker niet op tegen. Ze zien de nabije toekomst 'met grote nieuwsgierigheid en belangstelling' tegemoet. 'We wonen in de hoofdstad van de regio Barbaria, we zijn trots op ons dorp en ons erfgoed. Iedereen vindt het mooi dat met meer mensen te kunnen delen.'

'En ook al is het aantal inwoners van dit dorpje gedaald tot tien, de bezoekersaantallen blijven maar toenemen'

WAANZINNIG UITZICHT

Ook in het dorpje Borgo di Gello, in het zuiden van Toscane, wordt geëxperimenteerd met leegstand. En dan niet door de lokale burgemeester (die is al lang en breed vertrokken), maar door Amsterdammers. 'De laatste inwoners werden in 1955 begraven op het kleine begraafplaatsje naast de kerk,' vertelt Leonard Crijns, die samen met drie vrienden nieuw leven blies in het verlaten dorp op de grens met de regio

PIONIEREN IN OLLOLAI
 VANAF 16 JULI ZENDT
 RTL 4 EEN PROGRAMMA
 UIT WAARIN NEDERLANDERS,
 DIE IN HET SARDIJNSE
 DORP OLLOLAI EEN HUIS
 VAN EEN EURO OP DE
 KOP HEBBEN WETEN
 TE TIKKEN, GEVOLGD
 WORDEN. ZE WORDEN
 DOOR BURGEMEESTER
 EFISIO ARBAU MET OPEN
 ARMEN ONTVANGEN EN
 GAAN PROBEREN EEN NIEUW
 BESTAAN OP TE BOUWEN
 OP DEZE PLEK

TV
TIP

Emilia-Romagna. Crijns hoorde van het dorpje toen hij op een feestje de ondernemer Igor Sancisi tegen het lijf liep. 'Igor vertelde dat hij samen met een Italiaanse partner – Stefano Triulzi – een nieuwe bestemming voor een leegstaand dorp in Toscane zocht. Een opmerkelijk verhaal, vond ik. Ik was getriggerd, en vertrok samen met mijn huisgenoot, Mart Hijmans, met Igor mee naar Italië. We troffen een verlaten maar waanzinnige plek aan met een nog waanzinniger uitzicht.' 'Nadat wij Borgo di Gello hadden bezocht, boden we Stefano een pilot aan: een pop-uphotel van negentig dagen,' vertelt Hijmans. 'Het leek ons geweldig om de panden in dit mini-dorp, variërend van een kerkje tot een schoolje en huizen, op te knappen en een nieuwe bestemming te geven.' De eerste zomer in 2014 doopten ze het hotel Novanta. Ze waren meteen volgeboekt. De gasten sliepen in de fattoria en aten pizza's, gebakken in de originele pizzaovens, die nog in een van de huisjes bleek te zitten. En behalve dat het dorp dankzij het pop-uphotel na al die jaren leegstand en afbrokkeling weer opgebouwd werd, zorgde de komst van de Amsterdammers ook voor een nieuwe verbinding in de buurt. 'Vanaf het begin hebben we Italianen uit omliggende dorpen en gemeenten bij Novanta betrokken,' vertelt Hijmans. Buurman Fabrizio kookte en zorgde voor het geschoten wild, een vrouw van een dorp verderop leverde biodynamische groenten en via via vonden ze iemand die wel gordijnen voor ze kon maken. 'Al snel gingen de burens uit andere dorpen meedenken. Als ze bijvoorbeeld wisten dat we veel gasten zouden krijgen, boden ze ons een kilo fagioli. We waren het nieuwe economisch centrum van de regio geworden,' zegt Crijns. Ook de burgemeester van een nabijgelegen dorp was over het initiatief te spreken. 'Hij liet weten prioriteit te willen geven aan het verbeteren van de weg naar Borgo di Gello,' zegt Hijmans.

Foto's Martijn Senders

'Al snel gingen de burens uit andere dorpen meedenken. Als ze bijvoorbeeld wisten dat we veel gasten zouden krijgen, boden ze ons een kilo fagioli'

De fattoria in Borgo di Gello

V.l.n.r.: Igor, buurman Fabrizio en Mart van Novanta

SHARING IS CARING

Het dorp is niet het hele jaar open. 'In principe zijn we negentig dagen, namelijk de gehele zomer, te bezoeken. Daarbuiten is het dorp beschikbaar om af te huren voor een bruiloft, of voor bijvoorbeeld een teamuitje,' zegt Hijmans. Om te voorkomen dat het dorp in de andere maanden van het jaar alsnog leeg staat, zijn ideeën bedacht. 'Sowieso woont Roberto, een Italiaan uit de regio, er vier dagen per week. Hij zet de raampjes open en geeft de planten water.' Ook de andere initiatiefnemers zijn een paar maanden per jaar in het dorp te vinden om te klussen. En sinds kort zijn ook artists in residence welkom om zich buiten het seizoen in alle rust terug te trekken in de Toscaanse heuvels. 'Maar in principe is iedereen die het leuk vindt om het dorpje nog mooier te maken buiten het seizoen uitgenodigd. Voor ons past Novanta in de trend van bikesharing en carsharing. Samen voorkom je dat iets moois staat te verpieteren,' vindt Hijmans.

HOTELKAMERS DOOR HET HELE DORP

Eenzelfde gedachte had Daniele Kihlgren een kleine twintig jaar geleden toen hij met zijn motor door de Abruzzo reed. De miljonair was op slag verliefd geworden op het dorpje Santo Stefano di Sessanio dat tegen een ruige bergkam gebouwd is. Hij kon niet geloven dat er in dit prachtige plaatsje nog slechts een handjevol mensen woonde en sloot een deal met de lokale overheid. In ruil voor een verbod op nieuwbouw beloofde hij miljoenen te investeren in Santo Stefano en het weer tot leven te brengen. En zo geschiedde. Vijf jaar later opende Sextantio; een hotel met verblijven verdeeld over het hele Middeleeuwse dorp.

Voor veel van dit soort vergelijkbare lokale initiatieven geldt: het levert niet meer permanente bewoners op maar wel bedrijvigheid. En ook bezoekers die na een weekje of zelfs na een paar uur al weer weggaan kunnen toch hun steentje bijdragen aan de verlevendiging van een verlaten dorpje. Francesco Bigiotti, de burgemeester van Cività di Bagnoregio – een dorp dat kampt met ernstige gevolgen van erosie – tilde dat be-

Cività di Bagnoregio

sef naar een hoger niveau. Hij besloot reeds in 2013 – als eerste in Italië – € 1,50 entree te heffen voor iedereen die het Etruskische stadje wil bezoeken. Inmiddels is dat bedrag verhoogd naar € 3 – en € 5 op zon- en feestdagen. En ook al is het aantal inwoners van dit dorpje gedaald tot tien, de bezoekersaantallen blijven maar toenemen. Per jaar schuifelen er honderdduizenden voeten over de brug die dit spectaculaire dorpje met de rest van de regio Lazio verbindt.

EEN WONDER?

En dankzij de entreegelden van die duizenden bezoekers heeft de overheid de lokale diensten kunnen verbeteren. 'De gezondheidszorg is beter, er is vervoer voor gehandicapten,' vertelde Bigiotti tegen *The Guardian*. 'We zijn erin geslaagd autonoom te leven dankzij toerisme en cultuur. Het is een wonder.' En dat is niet het enige: ook zijn er door het opkomende toerisme zo'n vierhonderd banen gecreëerd voor mensen uit de regio, aldus de krant.

Italië zette de lege dorpjes het afgelopen jaar behoorlijk op de kaart, maar de trek van mensen uit kleine dorpen naar de stad is natuurlijk een wereldwijd verschijnsel. Huizen voor één euro in de verkoop gooien, een compleet leegstaand dorp laten veranderen in een hotel of entree heffen waar de lokale bevolking van profiteert: de ultieme oplossing voor dit probleem is nog niet gevonden. Eén ding is zeker: Italianen zouden geen Italianen zijn als ze niet met volle overtuiging zouden blijven strijden voor het behoud van hun *bel paese*.

Vluchtelingenprojecten

In sommige verlaten dorpjes worden vluchtelingen opgevangen, en dat kan voor behoorlijk wat frictie zorgen. In Corvione (Lombardije) bijvoorbeeld maakten de inwoners zich ernstig zorgen omdat het aantal vluchtelingen in korte tijd hoog opliep. Er zijn ook succesverhalen, zoals in het Siciliaanse Sant'Alessio Siculo. Hier was het inwonertal gekrompen tot 300 inwoners, tot in 2013 een vluchtelingenproject werd gestart. Sant'Alessio Siculo kon dankzij dit project rekenen op veel nieuwe bewoners die er in één klap voor zorgden dat onder andere de school en medische kliniek weer bestaansrecht kregen.